

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра менеджменту та бізнес-адміністрування (№ 602)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

(підпис)

Вікторія ФУРСОВА

(ініціали та прізвище)

« 29 » серпня 2025 р.

**СИЛАБУС
ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ДЕМОГРАФІЯ

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 075 Маркетинг

(код і найменування спеціальності)

Освітня програма: Маркетинг

(найменування освітньої програми)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: Фурсова В.А., доцент, к.е.н.
(прізвище та ініціали, посада, наукова ступінь та вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні
кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування
(назва кафедри)

Протокол № 1 від « 29 » серпня 2025 р.

Завідувач кафедри, к.е.н, доцент

науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Валентина ГАТИЛО
(ініціали та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Здобувач другого (магістерського) рівня

(підпис)

Крістіна ГОРДІЄНКО
(ініціали та прізвище)

1. Загальна інформація про викладача

Фурсова Вікторія Анатоліївна, к.е.н., доцент. З 2008 з року викладає в університеті наступні дисципліни:

- банківська система;
- облік у банках;
- банківський менеджмент;
- аналіз діяльності банку;
- ризикологія;
- управління фінансовими ризиками аерокосмічної галузі.

Напрями наукових досліджень: рейтингове оцінювання фінансової стійкості банківських установ, банківські кризи, управління фінансовими ризиками.

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна – 3 семестр.

Обсяг дисципліни:

4 кредитів ЄКТС/ 120 годин, у тому числі аудиторних – 48 год., самостійної роботи здобувачів – 72 год.

Форма здобуття освіти.

Денна, дуальна, дистанційна.

Дисципліна – обов'язкова.

Види навчальної діяльності – лекції практичні роботи, самостійна робота здобувача.

Види контролю – модульний контроль, іспит.

Мова викладання – українська.

Пререквізити – статистика; інформатика.

Кореквізити – макроекономіка; соціальна та економічна історія України; соціологія.

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Демографія» є формування у здобувачів загальнокультурних і професійних компетенцій на основі вивчення ними ключових проблем взаємодії населення і економіки, впливу демографічних процесів і структур на економічний розвиток.

Завдання. Основними завданнями, що мають бути вирішені у процесі викладання дисципліни, є надання студентам:

- сформувати у здобувачів економіко-демографічний мислення;
- дослідити демографічні чинники економічного зростання;
- проаналізувати залежність рівнів народжуваності і смертності від соціально-економічних умов життя людини;
- вивчити вплив економічних чинників на розвиток людського капіталу;

- розкрити особливості міграцій населення, їхнього впливу на український ринок праці;

- визначити напрями практичного використання демографічних знань.

Компетентності, які набуваються:

1) Інтегральна компетентність:

ІК Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері маркетингової діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування відповідних теорій та методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2) Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК8. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК9. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК13. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК14. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові компетентності:

ФК3. Здатність використовувати теоретичні положення маркетингу для інтерпретації та прогнозування явищ і процесів у маркетинговому середовищі.

ФК4. Здатність проваджувати маркетингову діяльність на основі розуміння сутності та змісту теорії маркетингу і функціональних зв'язків між її складовими.

ФК5. Здатність коректно застосовувати методи, прийоми та інструменти маркетингу.

ФК11. Здатність аналізувати поведінку ринкових суб'єктів та визначати особливості функціонування ринків.

Очікувані результати навчання:

ПРН2. Аналізувати і прогнозувати ринкові явища та процеси на основі застосування фундаментальних принципів, теоретичних знань і прикладних навичок здійснення маркетингової діяльності.

ПРН4. Збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та маркетингові показники, обґрунтовувати управлінські рішення на основі використання необхідного аналітичного й методичного інструментарію.

ПРН5. Виявляти й аналізувати ключові характеристики маркетингових систем різного рівня, а також особливості поведінки їх суб'єктів.

ПРН7. Використовувати цифрові інформаційні та комунікаційні технології, а також програмні продукти, необхідні для належного провадження маркетингової діяльності та практичного застосування маркетингового інструментарію.

ПРН15. Діяти соціально відповідально та громадсько-свідомо на основі етичних принципів маркетингу, поваги до культурного різноманіття та цінностей громадянського суспільства з дотриманням прав і свобод особистості.

ПРН18. Демонструвати відповідальність у ставленні до моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства у професійній маркетинговій діяльності.

4. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Теоретичні аспекти та основні категорії демографії

Тема 1. Предмет, завдання і методи демографії.

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 2. Джерела інформації про населення і демографічні процеси.

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 3. Чисельність та структура населення.

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 4. Природний рух населення та його показники.

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Модульний контроль 1

Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).

Обсяг аудиторного навантаження: 2 години

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.

Підготовка до модульного контролю.

Змістовий модуль 2. Основні напрями демографічної політики

Тема 5. Механічний рух населення та його показники.

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 6. Відтворення населення та його показники.

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 7. Демографічне прогнозування.

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Тема 8. Демографічна політика

Форма занять: лекція, практичні заняття, самостійна робота.

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Модульний контроль 2

Форма занять: написання модульної роботи в аудиторії (за рішенням лектора допускається проведення у дистанційній формі).

Обсяг аудиторного навантаження: 2 години

Обов'язкові предмети та засоби (обладнання, устаткування, матеріали, інструменти): відсутні.

Обсяг самостійної роботи здобувачів – за необхідністю.

Підготовка до модульного контролю.

5. Індивідуальні завдання

Розрахункова робота «Порівняльна оцінка демографічної ситуації України і області». Студенту пропонується здійснити оцінку демографічної ситуації вибраної окремої області (на вибір студента) у порівнянні з середньоукраїнськими показниками.

6. Методи навчання

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи: пояснювально-ознайомлювальний; ілюстративний, дослідницький. Навчальні технології зводяться до викладання лекцій, семінарських занять із доповідями за окремими темами, розв'язуванням задач, тестуванням, опитуванням, контрольними точками.

7. Методи контролю

За змістовними модулями 1, 2 передбачено проведення вибіркового опитування на практичних заняттях, розв'язання розрахункових завдань, модульний контроль та виконання індивідуального розрахункового завдання.

Підсумковий контроль здійснюється за допомогою оцінювання за модульно-рейтинговою системою і письмового іспиту.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...0,4	6	0...2,5
Робота на практичних і семінарських заняттях	0...5	3	0...15
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...0,4	6	0...2,5
Робота на практичних і семінарських заняттях	0...5	3	0...15
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Виконання і захист РГР (РР, РК)	0...15	1	0...15
Усього за семестр			0...100

Можливе отримання додаткових балів:

- участь у студентській конференції, написання тез доповіді, статті (0...15);

Білет для іспиту складається з двох теоретичних питань (0...40 балів за кожне) та однієї задачі (0...20 балів).

Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). Показати мінімум знань та умінь. Захистити індивідуальне завдання, відпрацювати всі практичні заняття й пройти тестування.

Добре (75-89). Твердо знати мінімум, захистити індивідуальне завдання в обумовлений строк, відпрацювати всі практичні заняття, здати тестування та поза аудиторну самостійну роботу.

Відмінно (90-100). Здати всі контрольні точки з оцінкою «відмінно» в обумовлений строк або достроково. Досконально знати всі теми та уміти застосовувати їх. Освоїти як основний, так і додатковий матеріал.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

9. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

10. Методичне забезпечення

Підручники, навчальні посібники, навчально-методичні посібники, конспекти лекцій, методичні рекомендації з проведення лабораторних робіт тощо, які видані в Університеті знаходяться за посиланням:

https://library.khai.edu/catalog?clear_all_params=0&mode=BookList&lang=ukr&caller_mode=SearchDocForm&ext=no&theme_path=0&themes_basket=&ttp_themes_basket=&disciplinesearch=no&top_list=1&fullsearch_fld=&author_fld=%D0%A4%D1%83%D1%80%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0+%D0%92.%D0%90.&docname_fld=&docname_cond=containword&theme_context=&theme_cond=all_theme&theme_id=0&is_ttp=0&combiningAND=0&step=20&tpage=1

1. Фурсова В. А., Діденко Ю.Ю., Бондар Н.О. Облік у банках: навч. посіб. / В.А. Фурсова, Ю.Ю. Діденко, Н.О. Бондар. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2016. Ч.1.– 82 с.

2. Фурсова В. А., Діденко Ю.Ю., Бондар Н.О. Облік у банках: навч. посіб. / В.А. Фурсова, Ю.Ю. Діденко, Н.О. Бондар. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2018. Ч.2.– 84 с.

3. Фурсова В.А., Бондар Н.О. Облік у банках: навч. посіб. для практ. занять / В.А. Фурсова, Н. О. Бондар. – Харків: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2021. – 52 с.

Сторінка дисципліни знаходиться за посиланням:
<https://mentor.khai.edu/course/view.php?id=376>

11. Рекомендована література

Базова

1. Близнюк В.В. Демографічні процеси в Україні: сучасні тенденції та прогнози. – Київ: Інститут демографії та соціальних досліджень, 2021. – 256 с.

2. Васильєва О.М. Демографічна ситуація в Україні: виклики та перспективи. – Харків: Видавництво ХНУ, 2022. – 198 с.

3. Головка О.П. Демографічні зміни в Україні: аналіз та прогнози. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. – 220 с.

4. Демченко І.В. Демографічні процеси в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. – Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2020. – 210 с.
5. Жолнович О. Демографічне відновлення України: виклики та шляхи подолання. – Київ: Міністерство соціальної політики України, 2024. – 180 с.
6. Іваненко Л.М. Демографічні процеси в Україні: сучасні тенденції та прогнози. – Київ: НАН України, 2021. – 250 с.
7. Ковальчук О. В. Міграційні настрої молоді в Україні: соціологічний аналіз. Тернопіль: Видавництво ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2020. – 285 с.
8. Лисенко І. М. Демографічні аспекти трудової міграції в Україні. Вінниця: Видавництво ВНТУ, 2021. – 295 с.
9. Мельник А. П. Репродуктивна поведінка населення України: сучасні тенденції та фактори впливу. Полтава: Видавництво ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. – 305 с.
10. Волох О. А. Міграційні процеси в Україні: сучасні тенденції та наслідки. Харків: Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. – 280 с.

Допоміжна

1. Головка Л. П. Сучасні демографічні процеси в Україні: регіональний аспект. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2023. – 310 с.
2. Демченко О. В. Демографічна ситуація в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. – 290 с.
3. Євтушенко Т. І. Народжуваність в Україні: тенденції та прогнози. Дніпро: Видавництво ДНУ імені Олеся Гончара, 2021. – 275 с.
4. Захарченко В. М. Старіння населення в Україні: соціально-економічні наслідки. Запоріжжя: Видавництво ЗНУ, 2022. – 300 с.
5. Махорін Г. Л. Основи демографії : курс лекцій / Г. Л. Махорін – Житомир : Волинь, 2019. – 196 с.
6. Підгорний А. З. Соціально-демографічна статистика : підручник / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська, К. В. Вітківська / за ред. А. З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В. М., 2020. – 450 с. 14
7. Основи демографії : навчально-методичний посібник / укл. І. І. Шеремет. – Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2019. – 156 с.
8. Саріогло В. Г. Оцінювання соціально-економічних показників : Монографія. – Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України, 2019. – 136 с.
9. Черенько Л. М. Модель рівня життя в умовах соціально-економічної нестабільності: монографія / Л. М. Черенько. – Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України, 2020. 423 с.

12. Інформаційні ресурси

1. <http://zakon.rada.gov.ua> – Законодавство України
2. <http://www.president.gov.ua> – Офіційне інтернет-представництво Президента України
3. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)
4. <https://mon.gov.ua/> – Міністерство освіти і науки України
5. <https://www.msp.gov.ua/> – Міністерство соціальної політики України
6. <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> – Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України
7. <https://library.maup.com.ua/library.htm> – Міжнародний бібліотечно-інформаційний центр ім. Я. Мудрого МАУП
8. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
9. <http://lib.rada.gov.ua/static/about/welcome.html> – Бібліотека Верховної Ради України
10. <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3> – Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

11. <https://library.ukma.edu.ua/> – Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»
12. <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Державна служба статистики України
13. <https://www.un.org/development/desa/publications/worldpopulationprospects-2019-highlights.html> – World Population Prospects 2019: Highlights. Department of Economic and Social Affairs. United Nations